

Nr 37*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avveckling av vissa av städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten, m. m.*

Genom en den 23 april 1964 dagtecknad proposition, nr 157, vilken hänvisats till lagutskott, såvitt avser vid propositionen fogat lagförslag, och i denna del behandlats av första lagutskottet samt i övrigt hänvisats till statsutskottet, har Kungl. Maj:t, såvitt nu är i fråga, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till

Lag**om skyldighet för vissa städer att bidra till statsverkets kostnader för domstolsväsendet**

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Stad, som intill utgången av år 1964 är skyldig att hålla rådhusrätt, skall under fem år från den 1 januari 1965 till statsverket utgiva årliga bidrag till statsverkets kostnader för domstolsväsendet. Bidragen fastställas av myndighet, som Konungen bestämmer, i enlighet med föreskrifterna i 2 och 3 §§.

2 §.

För varje stad bestämmes ett grundbelopp, motsvarande hälften av stadens sammanlagda kostnader åren 1961 och 1962 för rådhusrättens och magistratens verksamhet. Vid beräkningen av grundbeloppet iakttages följande.

1. I grundbeloppet skola icke ingå kostnader för hållande av erforderliga lokaler för rådhusrättens behov eller kostnader för anskaffning och underhåll av egendom, som angives i 3 och 4 §§ lagen med vissa bestämmelser angående statens övertagande av huvudmannaskapet för rådhusrätterna, eller andra kostnader, för vilka staden enligt nämnda lag alltjämt skall svara.

2. Kostnaderna för löner samt för vikariats- och övertidsersättningar, kallortstillägg och andra dylika löneförmåner skola beräknas med hänsyn till löneläget vid 1964 års utgång. Grunder för beräkningen fastställas av Konungen.

3. Pensionskostnaderna skola anses utgöra tjugooåtta procent av kostnaderna för löner.

4. Avdrag skall göras för inkomster, som äro hänförliga till de angivna åren och vilka äga omedelbart samband med den av staten övertagna verksamheten.

3 §.

Första årets bidrag skall motsvara grundbeloppet. För ettvarvt av de följande åren skall bidraget utgöra närmast föregående års bidrag minskat med en femtedel av grundbeloppet, dock med minst tiotusen kronor.

Skall stad under år 1965 utbetala pension till personal på grund av att personalen varit anställd vid rådhusrätt eller magistrat och beräknas denna kostnad jämte det för staden fastställda grundbeloppet överstiga stadens kostnader år 1964 för rådhusrätt och magistrat må myndighet, som fastställer bidragen, medgiva att första årets bidrag nedsattes med sålunda överskjutande belopp, vilket i stället med lika fördelning skall läggas till andra och tredje årens bidrag.

4 §.

Uppbörd av bidragen ombesörjes av länsstyrelsen.

Bidrag skall erläggas sålunda, att en sjättedel av bidraget för varje år avräknas å ettvarvt förskott å kommunalskatt, vilket staden samma år äger uppbära jämlikt 72 § kommunallagen den 18 december 1953 eller, vad avser Stockholms stad, jämlikt 76 § kommunallagen för Stockholm den 1 mars 1957. Är stadens bidrag icke fastställt vid uppbördstillfället, skall bidraget avräknas vid de uppbördstillfällena under året, vilka återstå efter fastställandet.

Nedsattes första årets bidrag enligt 3 § andra stycket sedan uppbörd ägt rum, skall vad som erlagts för mycket tillgodoföras staden vid närmast följande uppbördstillfälle under året. Ränta skall icke utgå å sålunda tillgodofört belopp.

5 §.

Över beslut, som länsstyrelse eller myndighet vilken avses i 1 § meddelat enligt denna lag, må staden anföra besvär hos Konungen.

Beslut, som sägs i första stycket, länder till efterrättelse utan hinder av förd klagan, om ej annat förordnas.

6 §.

De närmare föreskrifter som erfordras för tillämpningen av denna lag utfärdas av Konungen.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en avveckling av vissa av städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten. I fråga om rättigheter berör förslagen städernas donationsjordar, tolagsersättningen samt vissa ersättningar för förlorade tullfriheter m. m. Av skyldigheter beröres dom-

stols- och magistratsväsendet, uppbördsväsendet samt tullhusbyggnadsskyldigheten.

Vad särskilt angår städernas skyldigheter med avseende å domstols- och magistratsväsendet föreslås i anslutning till framlagt förslag om förstatlighande av rådhusrätterna m. m. den 1 januari 1965 att rådhusrättsstäderna under en femårsperiod skall bidra till statens kostnader för domstolsväsendet. Bidraget skall utgå efter i huvudsak enahanda grunder som kommunernas bidrag i anledning av statens övertagande av huvudmannaskapet för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet. Bidraget skall för år 1965 i princip motsvara städernas kostnader för rådhusrätterna m. m. Därefter reduceras detsamma med en femtedel årligen och bortfaller helt vid utgången av år 1969.

Lagförslagets tillkomst m. m.

I syfte att få till stånd en allmän översyn av städernas särskilda rättigheter och skyldigheter tillkallades år 1955 särskilda sakkunniga härför, *1955 års stadsutredning*. I sitt år 1962 avgivna betänkande, »Städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten» (SOU 1962: 9), har utredningen — utom annat — tagit upp de ekonomiska frågor som aktualiseras, därest rådhusrätterna förstatlighas och magistratsgöromålen utskiftas på andra organ. Stadsutredningen har därvid, under anslutning till ett av *stadsdomstolsutredningen* i dess betänkande »Underrätterna» (SOU 1961: 6) framlagt principförslag om förstatlighande av rådhusrätterna, förordat att rådhusrättsstäderna åläggas skyldighet att efter förstatlighandet under en övergångstid bidra till statsverkets kostnader för domstolsväsendet.

Sedan stadsutredningen avgav sitt betänkande har frågan om rådhusrätternas förstatlighande ytterligare aktualiserats. I tilläggsdirektiv till den inom justitiedepartementet arbetande *domstolskommittén* har sålunda uppdragits åt denna kommitté att verkställa en utredning rörande domstolsorganisationen i dess helhet.

Domstolskommittén har sedermera avgivit ett den 1 oktober 1963 dagtecknat betänkande, »Rådhusrätternas förstatlighande». Betänkandet består av tre delar, av vilka en föreligger i tryck (SOU 1963: 56) och de båda övriga delarna är stencilerade. I betänkandet föreslås, att rådhusrätterna förstatlighas fr. o. m. den 1 januari 1965 såsom ett första led i arbetet på en enhetlig domstolsorganisation och att magistratsinstitutionen avvecklas. De kostnader, som reformen medför, anses böra bestridas över statsbudgeten i vanlig ordning. Frågan i vilken omfattning och på vad sätt staten skall beredas ersättning för dessa kostnader har fallit utanför kommitténs uppdrag. Kommittén har i detta sammanhang erinrat om stadsutredningens betänkande

och förutsatt att en lösning kommer till stånd, innan förstatligandet genomföres.

Frågan om kommunal bidragsskyldighet har därefter — jämte annat — behandlats i en inom finansdepartementet utarbetad, den 20 november 1963 dagtecknad *promemoria angående avveckling av vissa av städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten*. I promemorian har bl. a. innehållet i stadsutredningens ovan berörda betänkande beaktats.

Över departementspromemorian, till vilken fogats stadsutredningens betänkande, har efter remiss yttranden avgivits av justitiekanslersämbetet, byggnadsstyrelsen, kammarkollegiet, statskontoret, generaltullstyrelsen, riksrevisionsverket, uppbördsorganisationskommittén, överståthållarämbetet, samtliga länsstyrelser, Svenska stadsförbundet, Svenska kommunförbundet, Landsorganisationen i Sverige, Sveriges akademikers centralorganisation och Tjänstemännens centralorganisation. Till flera av de sålunda avgivna remissvaren har fogats yttranden från bl. a. ett flertal kommunala organ.

Svenska landstingsförbundet, som även beretts tillfälle yttra sig över promemorian, har förklarat sig avstå härifrån.

På grundval av den sålunda förebringade utredningen har därefter föreliggande förslag till lag om skyldighet för vissa städer att bidra till statsverkets kostnader för domstolsväsendet utarbetats inom finansdepartementet.

Samtidigt med nu ifrågavarande förslag har framlagts förslag om rådhusrätternas förstatligande fr. o. m. den 1 januari 1965 samt om avveckling av magistrats- och kommunalborgmästarinstitutionerna. Dessa förslag, som grundar sig på domstolskommitténs ovan berörda betänkande, har utarbetats inom justitiedepartementet och upptagits i propositionerna nr 156 resp. 163 till årets riksdag. Propositionerna som, nr 156 såvitt avser vid densamma fogade lagförslag samt nr 163 i sin helhet, hänvisats till lagutskott, har denna dag i angiven omfattning behandlats av första lagutskottet.

Slutligen må här nämnas att, sedan riksdagen fattat beslut om förstatligande fr. o. m. den 1 januari 1965 av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet (prop. 1962: 148; SU 183; rskr 387), efter förslag till innevarande års riksdag viss lagstiftning med anledning av förstatligandet och omorganisationen av nämnda verksamhetsgrenar genomförts (prop. 101; L¹U 28 och rskr 291). I detta sammanhang må särskilt uppmärksammas lagen den 29 maj 1964 med vissa bestämmelser i anledning av statens övertagande av huvudmannaskapet för polisväsendet m. m., vari bl. a. föreskrives skyldighet för kommun att under en övergångstid av fem år från den 1 januari 1965 till statsverket utgiva årliga bidrag till dess kostnader för polis-, åklagar- och exekutionsverksamheten samt för förvaring av häktade.

Departementschefen

I propositionen anför *föredragande departementschefen, statsrådet Sträng*, bl. a. följande.

Departementspromemorians förslag innebär, att de berörda städerna övergångsvis skall erlägga bidrag till statsverkets kostnader för rådhusrätterna. Ersättningen skulle utgå under en femårsperiod och utformas efter de av riksdagen antagna grunderna för kommunernas bidrag till statsverkets kostnader för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet. Promemorians förslag har i denna del allmänt godtagits av remissinstanserna.

Jag ansluter mig till departementspromemorians förslag och föreslår alltså, att rådhusrättsstäderna under fem år från den 1 januari 1965 skall erlägga bidrag till statsverkets kostnader för domstolsväsendet. Som bas för beräkningen har i departementspromemorian föreslagits åren 1962 och 1963. I fråga om bidragsskyldigheten för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet gäller emellertid åren 1961 och 1962 som basår. Då det synes lämpligt att beräkningen för dessa båda former av bidrag så nära som möjligt ansluter sig till varandra, föreslår jag att även grundbeloppet för bidragen till domstolsväsendet bestämmes med utgångspunkt från åren 1961 och 1962. Eftersom bidragen skall anpassas till de löneförändringar som sker, kommer denna ändring av basåren inte att ha någon nämnvärd inverkan på bidragets storlek. För år 1965 bör utgå bidrag motsvarande hela grundbeloppet samt för de följande åren ett med en femtedel av grundbeloppet, dock minst 10 000 kr., årligen minskat bidrag. Bidragsskyldigheten skall alltså upphöra vid utgången av år 1969 och helt sammanfalla med bidragsskyldigheten för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet. Bidragsskyldigheten kommer således att helt grundas på den organisation som rådhusrätterna har före förstatligandet. Därav följer att bidragsskyldigheten inte heller påverkas av de eventuella ändringar i domkretsindelningen som sker efter huvudmannaskapsreformens genomförande. Därest stad skulle komma att förenas med domsaga den 1 januari 1965 eller senare, erfordras i konsekvens härmed inga särregler för stadens bidragsskyldighet.

Städernas bidragsskyldighet skulle alltså utformas efter samma principer som bidragsskyldigheten till polisväsendet m. m. Förslag rörande den närmare beräkningen av bidragen till statsverkets kostnader för polisväsendet m. m. har framlagts i prop. 1964: 101. De föreskrifter som däri föreslagits för beräkningen av bidragets storlek torde även böra äga tillämpning för den nu ifrågavarande bidragsskyldigheten med undantag för de bestämmelser som direkt är föranledda av speciella förhållanden inom polisväsendet.

Det nu sagda innebär, att för varje berörd stad skall fastställas ett grundbelopp för bidragsskyldigheten. Detta belopp skall motsvara hälften av stadens sammanlagda kostnader åren 1961 och 1962 för rådhusrättens och ma-

gistratens verksamhet. Den största kostnadsposten utgör härvid utgifterna för personalens avlöningsförmåner. Till sådana kostnader skall hänföras vad som staden faktiskt utgivit till personal inom de berörda verksamhetsgrenarna oberoende av anställningsform. I lönekostnaderna skall ingå inte endast lön enligt lönetabell utan även vikariats- och övertidsersättningar, kallortstillägg och andra dylika löneförmåner. Lönekostnaderna beräknas med hänsyn till löneläget vid 1964 års utgång. Grunderna för denna beräkning bör fastställas av Kungl. Maj:t. Kostnader för avlöningsförmåner, som har karaktär av utgifter i tjänsten, såsom resekostnadsersättning, traktamente, sjukvårdsersättning och liknande, inräknas i grundbeloppet med de belopp som faktiskt utgivits.

I grundbeloppet bör inräknas stadens utgifter för pensionering av den ifrågavarande personalen. Dessa kostnader har, när det gäller bidragen till statsverkets kostnader för polisväsendet m. m., beräknats till 28 procent av lönekostnaderna för motsvarande personal. Samma procenttal synes böra tillämpas även för bidragen till statsverkets kostnader för domstolsväsendet. De personalkategorier det här gäller är visserligen i pensionshänseende inte helt jämförbara med dem som omfattas av bidragsskyldigheten till polisväsendet m. m. De kostnadmässiga avvikelserna torde dock inte vara sådana, att de bör inverka vid den schablonmässiga beräkning som det här är fråga om.

I samband med förstatligandet av rådhusrätterna kommer staten att få övertaga ansvaret för pensionering av den personal som då övergår till statlig tjänst inom den ifrågavarande verksamheten. Beträffande pensionskostnadernas fördelning mellan staten och de berörda städerna bör härvid gälla samma regler som för polisväsendet m. m. Den tidigare huvudmannen bör följaktligen i princip bidra till pensionskostnaderna i förhållande till hur stor del vederbörande befattningshavares anställningstid före förstatligandet utgör av den sammanlagda anställningstiden. Bidragsskyldigheten synes böra avägas med hänsyn till den pensionsnivå som uppnåtts närmast före förstatligandet.

På samma sätt som föreslagits i fråga om kommunernas bidrag till statsverkets kostnader för polisväsendet m. m. bör för stad som helt eller delvis efterhandsfinansierar sina pensioner första årets bidrag kunna nedsättas. Sådan nedsättning bör få göras, om en förhandsberäkning visar att bidraget jämte stadens pensionskostnader under året kommer att överstiga totalkostnaderna år 1964 för rådhusrätten och magistraten. I sådant fall skall bidraget få nedsättas med överskjutande belopp. Detta belopp lägges i stället till andra och tredje årets bidrag.

Övriga kostnader för rådhusrättens och magistratens verksamhet bör beräknas efter i princip samma grunder som för polisväsendet m. m. I grundbeloppet bör givetvis inte inräknas sådana kostnader som de berörda städerna även i fortsättningen skall svara för. Detta gäller främst kostnaderna för

att hålla lokaler för rådhusrättens behov jämte möbler och andra dylika inventarier ävensom kostnader för uppvärmning, belysning och städning av lokalerna. Inte heller bör i grundbeloppet ingå kostnader för sådan utrustning m. m. som **städerna utan vederlag** skall överlämna till statsverket enligt bestämmelserna i den föreslagna lagen med vissa bestämmelser angående statens övertagande av huvudmannskapet för rådhusrätterna. Inflytande inkomster i verksamheten bör likaledes frånräknas.

I fråga om uppbörden av städernas bidrag bör samma regler gälla som för kommunernas bidrag till kostnaderna för polisväsendet m. m. Uppbörden bör således ombesörjas av länsstyrelserna genom att bidragsbeloppen avräknas från städernas förskott å kommunalskatt.

Bidragsskyldigheten bör fastställas i lag. Förslag till lag har utarbetats inom finansdepartementet på grundval av det motsvarande förslaget för bidragen till polisväsendet m. m. Lagförslaget motsvarar sålunda 7—10 samt 12 och 13 §§ i det i den förutnämnda prop. 1964: 101 framlagda förslaget till lag med vissa bestämmelser i anledning av statens övertagande av huvudmannskapet för polisväsendet m. m.

Utskottet

Såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen har utskottet förehaft till behandling jämväl propositionen nr 156 angående huvudmannskapet för rådhusrätterna m. m., såvitt avser vid densamma fogade lagförslag. Utskottet har i utlåtande denna dag tillstyrkt bifall till nämnda proposition i angiven del. På grund av vad sålunda förekommit, och då utskottet ej haft anledning till erinran mot det nu ifrågavarande lagförslaget, får utskottet hemställa,

att förevarande proposition, nr 157, såvitt nu är i fråga, måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 3 november 1964

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Erik Svedberg, Arvidson*, Wikner*, Hilding, Hedlund och Svanström;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar, herr Landgren, fru Johansson, herr Östrand, fru Löfqvist*, herrar Keijer, Fröding och Larsson i Norderön.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.